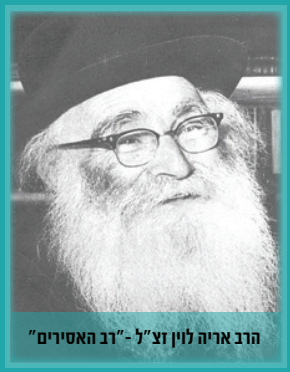
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

כ"ג כסליו תש"פ

גליון מספר 153

פרשת וישב

דרך חיים

הפרשה נקראת 'וישב' על שם ישיבת יעקב בארץ כנען. דווקא פרשה זו שמתארת את ישיבת יעקב מלאה כולה בטרדות שנפלו על ראשו של יעקב- חלומות יוסף, שנאת האחים ומכירתו וירידת יהודה מאחיו. ומיד לאחר מכן בפרשה הבאה נוספות הטרדות של הרעב בארץ כנען, לקיחת שמעון ובקשת יוסף שבנימין יירד מצרימה. חכמינו ז"ל (בראשית רבה פרשת וישב פרשה פד) מזהים במדרש חיבור בין ישיבת יעקב בשלוה לכל אותן הצרות:

"יעקב אבינו ע"י שבקש לישב בשלוה בעולם הזה נזדווג לו שטנו של יוסף, "וישב יעקב"- (איוב ג) "לא שלותי ולא שקטתי", לא שלותי- מעשו ולא שקטתי- מלבן, "ולא נחתי" מדינה, "ויבא רוגז" בא עלי רגזו של יוסף".

גם רבי יוחנן בגמרא (תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף קו עמוד א) מקשר את הישיבה לענייני צער:

"אמר רבי יוחנן: כל מקום שנאמר וישב אינו אלא לשון צער, שנאמר "וישב ישראל בשטים ויחל העם לזנות אל בנות מואב". "וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען...ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם". ונאמר "וישב ישראל בארץ גשן.... ויקרבו ימי ישראל למות". "וישב יהודה וישראל לבטח איש תחת גפנו ותחת תאנתו... ויקם ה' שטן לשלמה את הדד האדמי מזרע המלך הוא באדום"".

אפשר להבין מדוע כשעם ישראל ישבו בשיטים בזחיחות דעת קרה מה שקרה עם בנות מואב. כרגם ניתן להסביר מדוע כשעם ישראל יושבים איש תחת גפנו ותחת תאנתו ולא היו קשובים למה שקורה בגבול קמה עליהם מלחמה. אבל מה הקשר בין זה שיעקב ישב בארץ גושן לבין "ויקרבו ימי ישראל למות" וכן בין ישיבת יעקב בשלוה לרוגזו של יוסף?

בעל השמועה הוא רבי יוחנן, שהיה בעל יסורין גדול. אותו רבי יוחנן נפטר מן העולם דווקא בצער נורא כפי שמספרת הגמרא (תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף פד עמוד א):

"יומא חד הוו מפלגי (נחלקו רבי יוחנן וגיסו ריש לקיש) בי מדרשא: הסייף והסכין והפגיון והרומח ומגל יד ומגל קציר מאימתי מקבלין טומאה - משעת גמר מלאכתן, ומאימתי גמר מלאכתן? רבי יוחנן אומר: משיצרפם בכבשן, ריש לקיש אמר: משיצחצחן במים. אמר ליה: לסטאה בלסטיותיה ידע (לסטים מבין בלסטות, שהיה ריש לקיש ראש השודדים עד שקרבו רבי יוחנן לתורה). אמר ליה: ומאי אהנת לי (אם כך מה הועלת לי שקרבת אותי לתורה הרי) התם רבי קרו לי, הכא רבי קרו ליי? אמר ליה: אהנאי לך דאקרבינך תחת כנפי השכינה. חלש דעתיה דרבי יוחנן, חלש ריש לקיש (חלשה דעתו של רבי יוחנן על כך שריש לקיש לא מכיר במה שעשה למענו, ומכח זה חלה ריש לקיש). אתאי אחתיה

המשך בעמוד הבא

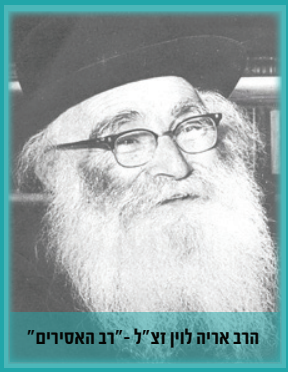
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

דרך חיים

(הגיעה אחותו של רבי יוחנן- אשת ריש לקיש) קא בכיא, אמרה ליה: עשה בשביל בני! אמר לה: "עזבה יתמיך אני אחיה" (ירמיהו מט). עשה בשביל אלמנותי! - אמר לה: "ואלמנותיך עלי תבטחו". נח נפשיה (מת) דרבי שמעון בן לקיש, והוה קא מצטער רבי יוחנן בתריה טובא. אמרו רבנן: מאן ליזיל ליתביה לדעתיה - ניזיל רבי אלעזר בן פדת, דמחדדין שמעתתיה. אזל יתיב קמיה, כל מילתא דהוה אמר רבי יוחנן אמר ליה: תניא דמסייעא לך. אמר: את כבר לקישא? בר לקישא, כי הוה אמינא מילתא הוה מקשי לי עשרין וארבע קושייתא, ומפרקינא ליה עשרין וארבעה פרוקי, וממילא רווחא שמעתא. ואת אמרת תניא דמסייע לך, אטו לא ידענא דשפיר קאמינא? הוה קא אזיל וקרע מאניה, וקא בכי ואמר: 'היכא את בר לקישא, היכא את בר לקישא', והוה קא צוח עד דשף דעתיה מיניה. בעו רבנן רחמי עליה ונח נפשיה".

רק מותו של ריש לקיש שבר את רבי יוחנן. לאחר שנים של יסורים שפנו לשמחה רבי יוחנן נשבר במה שמת החברותא שלו. על אף שמצאו חכמים את רבי אלעזר בן פדת שמחודד בתורה, לא הייתה בכך תועלת לרבי יוחנן שחיפש דווקא עם מי לחלוק בסוגיות על מנת להגדיל ולהאדיר את התורה. מדוע דווקא זו הייתה נקודת השבר של רבי יוחנן וכיצד דבר זה מלמדנו על מהותו?

על שאלה זו ניתן לענות מכח שאלתו של הגאון רבי שלמה קלוגר. שואל הגרש"ק מדוע ביקשו חכמים שימות ולא ביקשו שיחזור לשפיות? ומתרץ שאם יחזור לצלילות דעתו ושוב יחזור לבית המדרש ויראה שהחברותא שלו לא נמצאת ואין את אותה ריתחא דאוריתא שהייתה לו עם ריש לקיש הוא יחזור שוב לאותו חוסר ושוב יגיע לאיבוד הדעת. לכן לא שייכת האפשרות לבקש עליו רחמים אלא רק שייפטר מן העולם.

אותו רבי יוחנן הוא זה שמלמדנו ש"וישב" אינו אלא לשון צער. נאה דווקא לרבי יוחנן לומר זאת. אומר רבי יוחנן 'אני מדבר מנהמת ליבי, ביום שאשב יצטרכו להתפלל עלי שאלך לעולמי, כי אין צער גדול מאשר לשבת בשלווה'. כשקיבל רבי יוחנן את רבי אלעזר בן פדת לחברותא הייתה לו שלווה, לא היה מי שיחלוק עליו, לא היה אש של תורה, ממילא נכנס רבי יוחנן לצער עמוק.

כך גם יש להבין את "וישב ישראל בארץ גשן ויאחזו בה ויפרו וירבו מאד" שבפרשת ויחי. לראשונה בחייו אחרי שנים של מאמצים, מאבקים קיומיים ויסורים לשם הקמת האומה הישראלית נח יעקב אבינו. לאחר כל צרותיו- צרת דינה, צרת עשו, צרת לבן, צרת בנימין, צרת יוסף, יושב ישראל בשלוה גמורה. באותו זמן זוכה יעקב ורואה שמיטתו שלמה, שכל זרעו בסדר, חיים בגשם וברוח. מיד "ויקרבו ימי ישראל למות", הבין יעקב שהגיעה עתו. כל עוד האדם עמל ומתמודד יש לו תפקיד בעולם, ברגע שאין לאדם מה לעשות עוד הרי שזהו צער- האדם סיים את תפקידו ומחזיר את נשמתו ליוצרה.

שבת שלום וחנוכה שמח ומבורך!

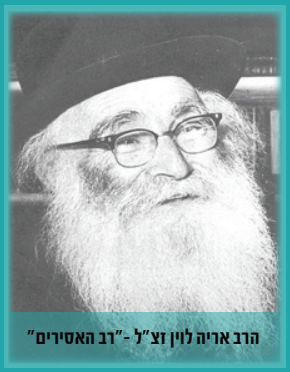
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

בדרכו של ר' אריה

ו' שבדרון היה ניצול שואה. במרוצת השנים הכיר את ר' אריה, שקרבו אליו כדרך שהיה מקרב כל אדם. כל אימת שהזדמן שבדרון לירושלים היה סר לביתו של ר' אריה ופורס בשלומו.

פעם פגש בו ר' אריה כשהוא מהלך ברחוב. הציג שבדרון את בנו בפני ר' אריה, ואמר לו: "הכר נא את בני, אשר חגג לא מכבר בר מצוה". לחץ ר' אריה את ידו של הנער ואמרִ לו: "היודע אתה להעריך עד כמה עתיר זכויות אתה? הנך כהן, האלקים זיכה אותך במצוה שתהא רשאי להיות שליחו ולברך מדי יום את ישראל, שעה שתעלה לדוכן בתפילת שחרית תשא כפיך ותברכם בברכת כהנים. היכול אתה לשער לעצמך איזו זכות התגלגלה על ידך? לברך מדי יום יום את ישראל באהבה? לברך ולהתברך! הוי, כמה שאני מקנא בך, הלוואי ואני הייתי יכול לעשות זאת, אך מה אעשה ואני 'ישראל' פשוט ואיני זכאי לכך, כי לזאת זכאים רק הכהנים בלבד...".

לימים, אמר מר שבדרון לרב שמחה שלמה לוין , בנו של ר' אריה: "אינך יכול לשער לעצמך את ההשפעה הרבה שעשתה על בני אותה שיחה פשוטה. עד לאותה שיחה הייתה מעין מחיצה ביני ובין בני. כל אימת שביקשתיו שמשיגיע למצוות ילך עמי יום ביומו לבית הכנסת כדי להתפלל, הוא סירב להיענות לי, והיה אומר כי די לו ללכת להתפלל בשבת. אולם מאז שיחתו עם בני - הוא השתנה לחלוטין. הוא משכים קום והולך להתפלל מדי בוקר ובלבד שיזכה 'לברך את עמו ישראל באהבה'".

(צדיק יסוד עולם עמוד 67)

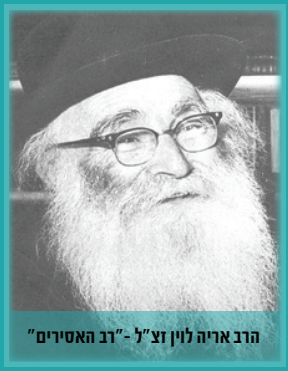
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

הלכה ומנהג

ביום ראשון הקרוב (אור ליום שני, כ"ה כסלו) נדליק נר ראשון של חנוכה, למשך שמונה ימים- עד יום ראשון הבא. הדלקת נר חנוכה באה לפרסום נס פך השמן שעשה ה' לאבותינו בימים הללו.

זמן הדלקת הנרות- יש הנוהגים להדליק עם השקיעה (16:41) ויש המדליקים בזמן צאת הכוכבים (16:59), והנוהגים כן יקדימו להתפלל ערבית קודם ההדלקה. יש שנהגו להדליק בזמן צאת הכוכבים לפי שיטת רבנו תם (17:53). וכל אחד יעשה בזה כמנהג אבותיו. הרוצה לצאת ידי חובת כל שיטות הראשונים ייתן בנר אחד כמות שמן כזו שתספיק לדלוק עד כחצי שעה אחר זמן צאת הכוכבים לדעת רבנו תם (18:23).

אדם שלא יהיה בזמן הדלקת נרות בבית ימנה את אשתו או שליח אחר להדליק את הנרות במקומו בזמן ההדלקה. אם אין אפשרות כזו- ידליק כבר משעת פלג המנחה (15:37).

אם יוצא מביתו קודם לכן- ידליק בלילה עם חזרתו; כל עוד יש אנשים ברחוב- ידליק בברכה, ואם אין אנשים ברחוב משום שכולם כבר נמים את שנתם- יעיר את אנשי ביתו על מנת שיוכל להדליק בברכה. אמנם אם אין אנשים בבית- ידליק בלא ברכה עד עלות השחר (5:26), ולאחר מכן לא ידליק כלל.

מקום ההדלקה- לכתחילה נדליק את הנרות בגובה של יותר משלושה טפחים (24 ס"מ) ופחות מעשרה טפחים (80 ס"מ). בדיעבד ניתן להדליק עד גובה של עשרים אמה (9.6 מטר), ואם הדליק מעל גובה זה מכבה את הנרות ומדליק שוב בברכה, משום שהעין לא שולטת בגובה שכזה.

בעניין מיקום החנוכיה נחלקו המנהגים, וכל אחד יעשה כמנהג אבותיו ודעת רבותיו; יש המדליקים כיום (שאין סכנה) במקום הפונה לרחוב- דלת הבית, פתח הבניין או הכניסה לחצר. יש שנוהגים גם כיום להדליק בתוך הבית מצידה השמאלי של הדלת כבשעת הסכנה. אדם כזה המדליק בשעה שבני ביתו ישנים- עליו להעירם משום שפרסום הנס נעשה רק בעבורם. אדם שגר בבניין ונוהג להדליק כלפי חוץ- יכול להדליק אף בחלון הגבוה מעשרים אמה באם יש מולו בניינים נוספים בגובה זה. אם אין בניינים שכאלה ידליק בכניסה לדירתו או בפתח הבניין.

אופן הנחת הנרות- יניח את הנרות בגובה אחיד ובשורה ישרה.

המשך בעמוד הבא

טלפון: 1700-700-999 | דוא"ל: ish.tsadik@gmail.com | אתר: www.ish-tsadik.org.il

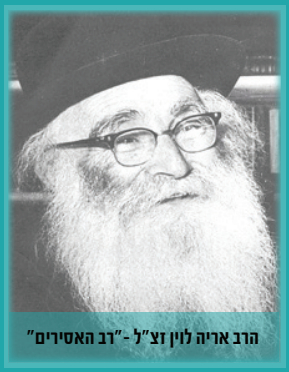
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

הלכה ומנהג

נהגו רבים להדליק בחנוכיה המיוחדת לנרות חנוכה, והנוהג כן תבוא עליו ברכה אך אין בכך חובה. ונכון להקפיד שלא להדליק נרות חנוכה בפמוטי השבת. את הנרות מניח בצד ימין ובכל יום מוסיף נר נוסף משמאלו (ובשעת ההדלקה ידליק מהנר השמאלי ביותר וממשיך לימין).

הנרות בהם מדליקים- כל השמנים והפתילות כשרים לנר חנוכה. אולם יש הידור בהדלקת פתילת צמר ובשמן זית שדולקים יפה. כיום שאור נרות השעווה יפה יש גם בהם הידור מצוה. יש להקפיד שהנר ידלוק לפחות חצי שעה, ובמיוחד יש לבדוק עניין זה בנרות השעווה בהם משתמשים לעתים.

הדלקה עושה מצוה- נחלקו חכמים האם הדלקה עושה מצוה או הנחה עושה מצוה. למעשה פוסקים שהדלקה עושה מצוה, ויש לכך מספר משמעויות להלכה; א. קודם ההדלקה יניח במקום כשר, באם הניח במקום פסול יכבה את הנרות וידליק בברכה במקום כשר. ב. ידליק רק לאחר שיש נרות אשר יכולים לדלוק למשך חצי שעה, ולא יתכנן מראש כך שיוסיף שמן לאחר ההדלקה. כן לא ידליק במקום בו הרוח עלולה לכבות את הנרות קודם חצי שעה מההדלקה. ג. אדם שהדליק כראוי וכיבה את הנר בשוגג או שכבה מעצמו- לא חייב לשוב ולהדליק, ולמעשה מן הראוי להדליקו בלא ברכה.

הדלקת הנרות- קודם ההדלקה יברך ב' ברכות: "להדליק נר של חנוכה" ו"שעשה נסים לאבותינו". ביום הראשון מוסיף את ברכת "שהחיינו". לאחר הברכה מדליק את הנר השמאלי ומדליק ממנו וימינה את שאר הנרות. לאחר שהדליק את הנר הראשון יאמר את נוסח "ועל ידי כהניך... הנרות הללו קודש הם...". נהגו לאחר סיום ההדלקה לשיר את הפיוט "מעוז צור". כפי שהזכרנו בשבוע שעבר, נהגו שהנשים נמנעות מלעשות מלאכה בחצי השעה שאחר הדלקת הנרות.

הנאה מהנרות- אין להשתמש באור הנרות, לכן נהגו ישראל להדליק נר 'שמש' שניתן ליהנות לאורו. כיום שיש תאורה חשמלית אין חובה בהדלקת השמש, אם כי מטעמים שונים בנגלה ובנסתר נכון להמשיך להדליקו.

לאחר שכבו הנרות אין זורקים את מותר השמן או הפתילות בדרך ביזוי לאשפה. נכון לשרוף את המותר או לזרוק אותם עטופים בשקית. סגולה מפורסמת לשמור את מותר השמן ולמרחו על גבי 'שושנה' ברגל, כפי שאומר הפיוט "ומנותר קנקנים נעשה נס לשושנים".

המשך בעמוד הבא

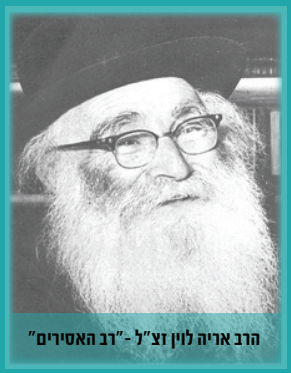
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

הלכה ומנהג

אדם שאינו בביתו- עיקר מצות נר חנוכה בביתו- "נר איש וביתו". לבני ספרד רק אבי המשפחה מדליק ופוטר את שאר בני הבית, אף שאינם בביתם. לבני אשכנז כל אחד מבני הבית מדליק לעצמו.

אדם שנמצא במקום בו השעות הפוכות מבארץ ישראל- אשתו תדליק עליו בביתו ויענה אמן אחר ברכת בעל הבית אצלו. לחילופין, יכול להדליק בעצמו במקום בו נמצא ופוטר את אנשי ביתו, ויש שמדליקים בבית בלא ברכה. רווק שאינו נמצא בביתו נגרר אחר בעל הבית ומשתתף עימו בנתינת פרוטה. אך אם משלם על האירוח (בבית מלון וכדומה) או שאין בעל הבית במקום (כבבית חולים וכדומה)- מדליק בפני עצמו משום שנחשב כבעל הבית.

נחלקו המנהגים אם מדליק אדם במקום בו ישן (בני ספרד) או במקום בו אוכל (בני אשכנז). אמנם אדם שבאופן קבוע אוכל וישן בביתו ונזדמן לו לאכול או לישון באופן אקראי בבית אחר- מדליק בביתו. אדם שישן בבית אחר ואוכל שם (אף באופן אקראי)- מדליק בבית השני.

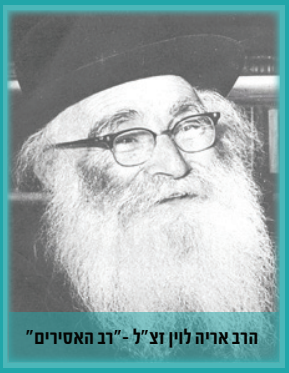
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

שו"ת
עם הרב חיים אידלס

שאלה | האם מותר לעלות בסיום ה'שבעה' או ה'שלושים' שחל בתוך ימי החנוכה לבית הקברות?

תשובה | המנהג הוא שלא לעלות משום חשש לבוא לבכי וצער, כשהימים הללו הינם ימי הלל והודאה, כך פוסק בעל באר הגולה והבן איש חי (פרשת וישב). אך אם המשפחה מתעקשת לעלות יש לומר להם שאפשר לעלות בתנאי שעוצרים את הכאב ונמנעים מן הבכי.

דין זה הוא גם בתום השבעה ולא רק בתום השלושים, שאין עולים בתום השבעה לקבר מחשש לצער ובכי. והוא הדין גם ליום היארצייט.

לגבי הקמת מצבה בחנוכה פוסק המנחת יצק בשם הלבושי מרדכי שלא להקימה בימי החנוכה אלא לדחותה לאחר סיום ימים אלו. אך דין הקמת מצבה שונה מעלייה לקבר, שהעלייה אסורה מטעם של בכי וצער, ולכן אם נמנעים מהם ניתן לעלות, מה שאין כן הקמת מצבה שנאסור אותה כשלעצמה אף אם לא תגרום בכי וצער. וכל זאת כדי לא להגיע בימים אלה להיפך מתכליתם- שכל עניינם ימי הלל והודאה.

שאלה | האם נכון המנהג שנשים לא עושות מלאכה בעוד שהנרות דולקים?

תשובה | אכן כתב כותב מרן בשלחן ערוך (אורח חיים סימן תרע א). מבאר דודי זקני בעל באר הגולה שטעם הדבר הוא כדי שיהיה היכר לנשים שלא לבוא להשתמש לאור הנרות, שהרי נרות החנוכה מוקצים למצותם ואסור להשתמש לאורם. לכן פסק המשנה ברורה שכל המנהג שייך דווקא בחצי השעה הראשונה שאחר ההדלקה, משום שאחר חצי שעה מותר ליהנות מהנרות, שכבר תם זמן החיוב של עיקר המצוה. אך הלבוש הביא טעם אחר, לדבריו הסיבה לאיסור מלאכה ע"י הנשים הוא משום שהנס נעשה ע"י יהודית, שבזכותה תיקנו ימים אלו בהלל והודאה. לכן הנשים קיבלו על עצמן להודות ולהלל ולא לעשות מלאכה, וממילא כל עוד הנרות דולקים אסורות הנשים במלאכה, שעיקר ההלל וההודאה הוא בזמן שהנרות דולקים. אמנם להלכה לא נהגו לאסור כל זמן שהנרות דולקים כי אם חצי שעה בלבד, אבל כתב קדוש ה' הרב אליהו מאני, מרבני חברון, במכתב למרן הבן איש חי שסגולה לאשה שיש לה צרה לקבל על עצמה להיבטל לחלוטין ממלאכה באחד מימי החנוכה ובזה תינצל מן הצרה.

איסור מלאכה האמור הוא לא בל"ט מלאכות האסורות בשבת, אלא למלאכות הבית- כסריגה, תפירה, כיבוס, גיהוץ, שטיפת כלים וניקוי הבית. לכן בישול ואפייה מותרות לכתחילה. אך כאמור עיקר המנהג בחצי השעה הראשונה, והמחמירה תבוא עליה ברכה.